

Franckesche Stiftungen zu Halle

Conspectus Chirurgiæ Tam Medicæ, Methodo Stahlina Conscriptæ

Juncker, Johann

Halæ, MDCCLVII.

VD18 90812107

Tabula XIII. De Aneurysmate.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-197684-

6. Sic etiam conducit *motus corporis*, qui naturaliter quasi stagnantes humores discerpit & resolvit, contra ubi stasis sine tali motu relinquitur, & ita otiosa veluti est, ibi maximum parit incommodum.
7. *Interna remedia* hic non sunt necessaria, nisi individualis dyscrasia humorum corrigenda sit.

TABVLA XIII.

DE

ANEVRYSMATE.

I. DEFINITIO.

Anevryisma est tumor præternaturalis plus minus pulsans, contingens in arteria quadam, & vel a collectione sanguinis intra tunicam illius interiorem, vel ab hujus ex læsa arteria in partes incumbentes effusione originem ducens.

II. DIFFERENTIA.

Anevrysmatis due species reperiuntur:

1. *Prima* est, quando tumor *intra arteriam* subsistit, & vel a simplici *dilatatione* ejusdam arteriæ originem sumit (nempe sanguis, læsis exterioribus, intra tunicam interiorem musculosam adhuc detinetur, atque sacculum format) vel tunicas exteriores, vasculosam & cellulofam, læsa interiore (quod vero rarissime contingit) extendit & ita tumorem efficit. Hanc speciem *anevryisma verum* appellare solent.
2. *Altera* est, quando sanguis post arteriæ læsionem in partium incumbentium interstitia effunditur & ita tumor *extra arteriam* subsistit; quam speciem *anevryisma spurium* vocant.
3. Solent etiam distinguere *anevryisma in externum & internum*. Observarunt enim curiosi anatomici tumorem talem arteriarum in partibus corporis *internis*, & hunc ab erosione & ulceratione derivarunt. Quoniam autem tale *anevryisma* neque cognosci neque curari potest, distinctio illa usum practicum non suppeditat.

4. Ma-

4. Majoris vero usus est distinctio inter anevryisma *simplex* & *complicatum*. Simplex dicitur, quod neque in se corruptionem contraxit, neque cum vicinis partibus eandem communicavit. Complicatum vero audit, in quo sanguis jam corruptus est & vicinas partes putredine adfecit.
5. Vsum practicum etiam suppeditat distinctio anevrysmatis, quod vel *minorem* vel *majorem* *ramum* occupat. Illud enim facilius sanatur; hoc autem vel difficillime vel nunquam sanationem admittit.

III. SIGNA.

1. Anevryisma *verum* exhibet sub initium *tumorem* minorem, qui sensim in molem excrescit ad pugni & majorem magnitudinem.
2. Mollis est tumor ille & pressioni cedit digitorum; hisce autem remotis recurrit. Nam sanguis in ordinarios vasis alveolos sese recipit. De reliquo pulsui anevryisma, quando minus est, notabiliter respondet. *Color* est sub initium in cute naturalis.
3. Superveniunt denique *dolor inflammatorius*, durties, ardor, commotiones febriles.
4. Imo nonnunquam convulsiones accedunt.
5. In *spurio* anevrysmate pulsus arteriæ etiam, sed non ita notabiliter, sentiendus est. *Color* interdum in cute livorem refert. *Tumor* majorem quidem expansionem, sed minorem elevationem & rotunditatem exhibet, neque pressioni tam facile cedit, uti *verum* anevryisma. Ceterum *dolor* sentitur ob sanguinem extravasatum, vicinas partes dilatantem. *Durties* major est, quam in vero. Pressus tumor vix cedit, quia sanguis in vasa redire non potest.

IV. CAUSÆ.

1. Anevryisma *verum* a *dilatatione* arteriæ dependet.
2. Causam autem hujus dilatationis erronee communissime inde derivant, si post arteriam incisam tunica externæ citius consolidentur, aut interior tunica rumpatur, ut ita ejusmodi protuberantia in exterioribus tunicis nascatur. Alias leviores causas tacemus, e quibus vulgo derivant hanc rarissimam dilatationem.
3. Contrario potius modo res se habent, nempe quando post arteriam læsam *interior* tunica vel plane non tacta est, vel cito consolidatur, exteriores autem patulæ manent. Unde tunica *interna*, appulsui sanguinis non sufficiens, relaxatur, extenditur & per vasculum reliquum apertum protuberat.

4. Anevryfma *spurium* ut plurimum dependet ab arteriæ solutione per *incisionem*, e. g. *arteriotomiam*, non satis diu & fortiter plumbo compressam & ligatam, *puncturam*, *sclopetorum violentiam*, induta. Unde sanguis in partium mollium interstitia effusus, talem tumorem format.
5. Rarissime ab *erosione* humorum acrium anevryfma occurrit.
6. Et sic anevryfma utrinque est tumor sanguineus, ita tamen differens, ut *verum* intra arteriam subsistat & cum reliquo sanguine arterioso aliquam adhuc connexionem habeat, in *spurio* autem extra arteriam sanguis constitutus sit, & illam relinquat apertam.

V. PROGNOSIS.

1. Anevryfma *verum*, non adeo magnum, id est saccatus ille tumor, tam præsentaneum periculum non infert. Appulsus enim floridi sanguinis corruptionem ad tempus intercipere potest. Rationi etiam consentaneum est, quod *dilatata* arteria facilius, quam *rupta*, curam admittat.
2. Quando autem diutius jam perstitit, & insuper in majorem molem tumor ille saccatus increbuit, ita ut repellentibus & adstringentibus discuti non possit, sanguis in sacco tali detentus abit in coagulum.
3. Hoc coagulum, licet per sanguinem præterfluentem arteriosum aliquamdiu a corruptione *putredinosa* defendatur, non deficit tamen qualiscunque corruptela falso-acris, quæ ipsam subinde tunicam arrodit.
4. Imo licet coagulatus ille sanguis per dextram & artificiosam sacci *incisionem* removeri possit, est tamen periculosa, tædiosa, & præcipue ratione hæmorrhagiæ sistendæ, multas circumspeditiones exposcens, imo difficillima omnium operatio. Et sane si *bubonem pestilentem* excipiamus, vix reperietur tumor, qui majus periculum adferat, quam *anevryfma*, præcipue in vasis majoribus.
5. Anevryfma *spurium* majus periculum involuit. Facile enim sanguis extravasatus, nisi tempestive & efficaciter succurratur, ad insignem non solum molem excrefcit, (*videatur Severin. part. II. item Purmannus.*) verum etiam celeriter in corruptionem sphacelofam abit. Unde nonnunquam funestum eventum anevryfma fortitur.

6. Anev-

6. Anevrysmata *interna*, de quo præcipue *Ruysschii observat. chirurg.* legendæ sunt, item *Severinus de recondita abscessuum natura*, artis auxilium respuit. Nam neque manus chirurgica, neque medicamenta locum habent.
7. Anevrysmata *colli* nunquam curatum se vidisse testatur *Barbette*.

VI. METHODUS MEDENDI ET REMEDIA.

1. *Principiis ob stare*, quam maximum hic habet locum:
2. Hinc in anevrysmate *vero*, eoque incipiente, convenit exiguum subnascentem tumorem quantocyus reprimere; id quod obtinetur
 - 1) Per *peculiaria instrumenta*, quæ ad hoc negotium inventa sunt, e. g. per *fasciam Burdeloti*, *Ponton* dictam, diu applicatam.
 - 2) Per *emplastra adstringentia* ejusmodi agrimon. fanicul. pyrol. alchimill. tormentill. bistort. millefol. hyperic. symphyr. & terra catechu parata. Cum hisce adstringentibus alternando conjungi possunt *resolventia*, *discutientia*, & *lenia nervina*, e. g. per emplastra de spermate ceti, ranarum, diaphoreticum *Mynsichti*, de minio, omnia largiter camphorata.
 - 3) Per *laminam plumbeam*, ejusmodi emplastro impositam, & moderata continua compressione suffultam.
3. Et licet repressio sanguinis e sacculo in arteriam ad vota successerit, id quod tumor disparsens docet, congrua tamen compressio deligatoria, cum lamina plumbea & adstringente quodam emplastro prædita, tamdiu continuanda est, donec sufficiens densitas confirmata sit. Vid. *Hildanus*.
4. Quando autem anevrysmata in majorem molem jam excrevit atque vel ruptionem periculosam vel corruptionem putredinosam minatur, *operatio* necessaria & sequente modo instituenda est:
 - 1) Arteria inter cor & affectum locum convenienter comprimitur, & quidem commode instrumento illo, quod *tourniquet* appellatur.
 - 2) Deinde *cutis* per universum anevrysmatis tractum inciditur, ipsum autem anevrysmata non tangitur.
 - 3) Arteriæ truncus circumspice quæritur, a nervo adjacente separatur, & tam supra bis, quam etiam infra tumorem *ligatur*. Hæc
res

res non est arbitrii sed necessitatis. Qui contrarium suadent, graviter impingunt.

4) Postea vulnus, ut moris est, plumaceolis spiritu vini rectificato vel alio conveniente remedio imbutis, impletur, tum emplastro nervino & spleniis, nec non fascia, ad hunc usum apta, firmatur. Exsectionem autem facci experientia dissuadet. Ligaturæ enim decidunt & nova hæmorrhagia exoritur.

5) Peripheria autem discutientibus defenditur, ne inflammatio & corruptio sphacelosa accedant.

6) De aliis operandi modis sub *Cautelis* dicemus.

5. Ante, quam operatio suscipitur, convenit corpus exonerare

1) A saburra primarum viarum per blande aliquod purgans.

2) Ab ipsa sanguinis abundantia, si præsto sit, & anevrysmata aliquot menses jam duraverit, per *venæ sectionem*.

3) Ab humorum acriorum vitio per temperantia & antimonialia fixa.

4) Hæc corporis præparatio licet non in omnibus necessaria sit, in hunc tamen finem commendatur, ne sub trepidatione & dolore, quæ sectiones concomitantur, adfluxus ad partem affectam contingat, indeque inflammationes, commotiones febriles & spasmi nascantur.

6. Anevrysmata *spurium*, nisi primis sui initiis præcaveatur, etiam ex-
pescit *operationem*.

1) Præmittuntur autem æque ac in *vero* anevrysmate præparationes corporis per interna remedia.

2) Deinde arteria inter cor & partem affectam comprimitur.

3) Postea pars affecta sectione aperitur, atque sanguis ibidem effusus & coagulatus evacuat.

4) Arteria læsa, quacunque fieri potest ratione, optime autem ligatura firmatur.

5) Portio, quæ sanguine extravasato distensa fuit, decoctis travmaticeis mundificatur & balsamicis consolidatur.

6) In ambitu autem defensiva discutientia applicantur.

VII. CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

1. Ad *suppurationem* anevrysmata adducere, est conatus maxime anceps, & ad bonum effectum difficillime pertingens. Facilius enim in corruptio.

ruptionem gangrænodeo-sphacelofam, quam purulentam laudabilem convertuntur. Neque convenit, anevrysmata exigua ad suppurationem deducere. *Vera* enim exigua facillime comprimendo sanantur; in *spuriis* autem operatio ancipiti suppurationis conatui præfertur. *Conf. num. 3.*

2. Ratio difficultatis patet e pathologia vera inflammationis. Nam hic

- 1) *Calor major* non potest suscitari, quo partim in vaporem abeant, partim subigantur activiora miasmata putredinosæ subnascentis corruptionis.
- 2) *Transitus sanguinis* puri fluxilis arteriosi hunc grumum undique alluere, & nascentes in eadem corruptelas perpetuo & penitus auferre non potest.
- 3) In inflammationibus partium fibrosarum tonica partis compressio plurimum contribuit ad perennem dissectionem fluxilioris corruptelæ; hæc autem tonica compressio, præcipue quia pulsus renititur, in anevrysmate deficit.
- 4) Exorians suppuratio, præcipue cum acrimonia qualicunque putrilaginosæ conjuncta, hiatum arteriæ facile reddit majorem; id quod consolidationi adversatur.
3. Quamvis autem *parvum spurium* anevryisma, ubi exitus arteriæ exiguus & locus carnosior est, suppurationem aliquo modo admittat, nunquam tamen obtinetur sincera, & sine miscela insignis corruptionis.
4. *Ustio* seu *cauterisatio actualis* nihil commodi & securi in recessu habet in anevrysmatibus, nisi in *spuriis*, admodum parvis, vix fabam æquantibus, iisque in locis simul *carnosiss.* Nam arteriosa & reliqua vasa ustione non tractanda sunt.
5. Magis autem convenit *ortum* horum anevrysmatum cavere & artificiales *arteriotomias* satis diu, fortiter & plumbeo compressorio ligatas detinere.
6. *Nicolaus Tulpius* observat, med. lib. IV. cap. 16. refert, quod anevryisma sola pressione sanatum fuerit, nempe imposito emplastro adstringente & superimposita lamina plumbea, atque arctiore vinculo. Unde expulso e tumore sanguine, & constricto convenienter vulneris hiato, felix arteriæ coalitus secutus sit.

7. *Paulus Ægyneta de re medica libr. VI. c. 37.* commendat, ut duabus acubus hic tumor pertundatur, & ligetur. Sed hoc periculosum consilium a recentioribus merito rejicitur.
8. Monent cordati Chirurghi, ut omnis temeritas, ad hanc operationem sibi soli sumendam, excludatur, & semper fidelis socius assumatur.
9. *Ligatura* arteriæ est quidem optima methodus operationis, dantur autem casus, ubi ob insignem tumorem arteria a reliquis partibus, præcipue a nervo adjacente, non potest separari. Unde alii operationis modi apud auctores adhuc prostant.
10. Sequens modus operandi vulgatissimus fuit:
 - 1) Applicato instrumento, *tourniquet* dicto, totus anevrysmatis tumor majore lanceola discinditur & sanguis in illo contentus evacuat.
 - 2) Evacuato sanguine instrumentum illud compressorium paululum relaxatur, & detecta, per sanguinis proventum, arteriæ apertura vel statim constringitur, vel in plethorico statu paululum sanguinis ante stricturam emittitur.
 - 3) Deinde arteriæ apertura remediis stypticis adstringentibus & compressionibus munitur, melius autem, si fieri possit, ligatur.
 - 4) Nonnulli arteriam *infra* aperturam ligare docent, alii autem non necessariam esse ducunt, & *supra* aperturam tantum ligant.
 - 5) Alii arteriam *infra* ligaturam discindere jubent, ut extremitates melius retrahantur & hæmorrhagia tanto securius impediatur. Alii contrarium suadent, & ab hac arteriæ intra musculosas partes retractione avulsionem potius ligaturæ recte metuunt.
 - 6) Ante quartum diem deligationem non solvunt, & per octo dies noctesque vigilias ministrorum chirurgicorum commendant.
 - 7) In brachio quando anevryisma occurrit, illud durante curatione non nimium flectere convenit, vulnere autem fere curato, id quod duas circiter hebdomadas requirit, modeste moveri potest imo debet, nam si immobile ad plenariam vulneris consolidationem maneat, evenit nonnunquam, ut postea ob rigorem non possit extendi.

III. Non

11. Nonnulli versus truncum arteriæ *superiorem* cutim tantum incidunt, arteriam separato nervo detegunt, prope anevryisma semel, vel si opus sit, bis ligant. Et quando instrumentum compressorium, *tourniquet*, relaxatur, ac nullam hæmorrhagiam comitem habet, linteo carpto vulnus explent, comprimunt, ligant, & ut moris est, tractant. Hac methodo anevryisma ipsum non aperitur, sed ante deligationem leni pressione sanguinis versus inferiora pellitur. Quæ methodus omnium commodissima, si modo ubique locum haberet, censenda est.
12. Discrepantes hosce operandi modos paucis repetemus, in unum colligemus, atque conciliabimus.
- 1) Instrumentum compressorium, *tourniquet*, ubique præmittitur.
 - 2) Ipsum anevryisma ab aliis statim inciditur, sanguis euacuatur, arteria remediis stypticis vel ligatura munitur.
 - 3) Alii cutim prius solam incidunt, truncos arteriæ supra & infra tumorem quarunt, illos utrinque ligant, & deinde demum anevryisma excindunt. Confer. Nuckius *experiment. Chirurg. Cap. XXIX. & Vaugion. Cap. XIX.* Item Clericus *pap. nō.*
 - 4) Alii enim versus truncum tantum *superiorem* incidunt, arteriam detectam prope tumorem ligant, ipsum autem anevryisma non aperiunt, sed leni pressione sanguinem collectum versus inferiora trudent.
13. In anevrysmate *spurio*, per imprudentem venæsectionis administrationem recenter exorto, ubi ex arteria vulnerata sanguis copiose profluit, ille prius sistendus non est, quam *syncope* emineat. Facta enim tanta sanguinis imminutione impetus ejusdem facilius coercetur, arteriæ consolidatio promovetur & anevrysmatis formatio cauetur.
14. In *vero* anevrysmate *venæsectiones* ad evacuandum & revellendum adhibentur quidem, sed malum brevi recurrit.
15. Toto curationis tempore quies est necessaria & conveniens partis situs, quo brachium (in quo plerumque reperitur) neque extensum neque multum inflexum detineri debet. Præter ea pulvinari brachium ita imponatur, ut manus cubito sit altior, ad sanguinis circulum promovendum.